

А. В. Виходець

студ. III курсу, спеціальність «Право»,

Одеський національний університет імені І. І. Мечникова

Науковий керівник: *ст. викладач кафедри кримінального права,*

кримінального процесу та криміналістики О. С. Козерацька

ПРОЦЕСУАЛЬНИЙ СТАТУС СВІДКА У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ

Завдяки посиленню демократичної складової кримінального процесуального законодавства значно укріпляються права і свободи людини під час здійснення кримінального провадження.

Не викликає сумнівів твердження, що всі учасники кримінального провадження незалежно від їх правового статусу потребують усестороннього, об'єктивного та надійного захисту від протиправних посягань всіма належними правовими засобами, особливо якщо таким учасником кримінального провадження є особа, яка володіє достовірною та важливою для вирішення справи інформацією. Можна сказати, що така особа, у даному випадку, виступає джерелом інформації, яку через певні обставини слідчий, прокурор може отримати тільки у нього.

Як правило, в якості джерела інформації можуть виступати об'єкти живої і неживої природи, а також люди, які були присутні під час здійснення злочину. На думку Кучинської О. П., «учасник, якого не підозрюють, не обвинувачують у вчиненні кримінального правопорушення, не вважають постраждалим, залучається до участі в кримінальному провадженні переважно як носій доказової інформації про обставини справи або для того, щоб виконувати певні допоміжні функції під час проведення певних процесуальних дій. Через це з'являється мета, яка виражається в отриманні від нього розгорнутої доказової інформації про обставини, які мають значення для здійснення кримінального провадження» [1, с. 296]. Отже, такою особою є свідок, якого можна залучити до проведення процесуальних дій під час здійснення кримінального провадження.

Відповідно до ч. 1 ст. 65 Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК України), свідком є фізична особа, якій відомі або можуть бути відомі обставини, що підлягають доказуванню під час кримінального провадження, і яка викликана для давання показань [2, ст. 65].

Свідок є неупередженою особою у кримінальному процесі. На підставі показань свідка сторони приймають рішення щодо винності або невинуватості особи, відносно якої порушена кримінальна справа. Практика має багато випадків, коли свідок змінює показання у судді, розголошує фактичні дані, які стали йому відомі під час досудового слідства, що приводить до руйнування доказів. Обвинувачення втрачає свої процесуальні положення. Важливим є розроблення статусу свідка для удосконалення можливості надати правдиві показання по кримінальній справі, виявити винного, встановити обставини вчиненого злочинного діяння [3, с. 878].

Відповідно до ст. 66 КПК України, свідок наділяється певними обсягом прав та обов'язків. Ч. 1 цієї статті передбачає, що свідок має право знати, у зв'язку з чим, і в якому кримінальному провадженні його допитують. Також до прав свідка належить користування правовою допомогою адвоката у процесі дачі показань та участі у проведенні інших процесуальних дій. Крім того, свідок має право давати показання рідною або іншою мовою, якою він вільно володіє, користуватися допомогою перекладача, а також інші права.

Ч. 2 ст. 66 КПК України закріплює, що до обов'язків свідка належить: по-перше, прибути за викликом до слідчого прокурора слідчого судді чи суду. По-друге, свідок зобов'язаний у процесі досудового розслідування та судового розгляду давати правдиві показання. Крім того, до обов'язків свідка можна віднести не розголошення без дозволу слідчого прокурора суду відомостей, які безпосередньо стосуються суті кримінального провадження та процесуальних дій, що здійснюється під час нього і які стали відомі свідку у зв'язку із виконанням його обов'язків [2, ст. 66].

На сьогоднішній день, у теорії кримінального процесу немає остаточного визначення процесуального статусу свідка. По-перше, на думку деяких авторів, свідка не можна вважати стороною у кримінальному процесі через те, що він виконує обов'язок надати показання по кримінальній справі. У разі, якщо ці показання не будуть співпадати із правилами допустимості доказів, то свідок буде нести кримінальну відповідальність за дачу завідомо неправдивих показань, відповідно до ст. 384 Кримінального кодексу України [4, ст. 284].

По-друге, до прав свідка не належить здійснення процесуальних дій у кримінальному процесі. Він не має права яким-небудь способом чинити вплив на процесуальне рішення щодо порушення кримінальної справи її закриття, а також щодо направлення кримінальної справи до суду. Свідок не може вирішувати, чи потрібно змінювати обвинувачення відносно підслідного не тільки на стадії досудового, але й судового провадження [5, с. 143].

У КПК України немає положення про те, що свідок має право оскаржувати дії та рішення слідчого або прокурора. Така ситуація з'явилася через те, що у вітчизняній кримінальній процесуальній доктрині тривалий час були переважно думки про те, що під час кримінального провадження свідок не може мати особистого інтересу. А тому з'являється питання: навіщо наділяти правом оскарження того

учасника кримінального провадження, інтереси якого це провадження не зачіпає?

Така позиція обумовлена тим, що розуміння законного інтересу особи у кримінальному процесі має дещо звужений характер. С. М. Стахівський стверджує, «...процесуальне становище свідка, як правило, не відображається на його відношенні до справи та достовірності показань. Зрозуміло, що це не є ознакою того, що свідок не може мати певної зацікавленості у вирішенні справи, але ця зацікавленість пов'язана не з його процесуальним становищем, а з причинами, які знаходяться за межами процесуальних відносин» [6, с. 205]. Тому, згадуючи про свідка було б більш правильно казати про те, що у нього відсутня зацікавленість у результатах вирішення справи (матеріально-правового інтересу), але ніяк не про відсутність законного інтересу під час участі у кримінальному провадженні (процесуального інтересу).

Якщо зробити певний аналіз положення, яке зазначене вище, можна стверджувати, що залучення особи до участі у кримінальному провадженні як свідка в будь-якому випадку зачіпає законні інтереси такої особи. Свідок може мати процесуальний інтерес, який пов'язаний із бажанням дотримуватися порядку проведення допиту чи іншої процесуальної дії за участю свідка, а також із застосуванням передбачених законом заходів безпеки за наявності відповідних підстав.

Отже, можна зробити висновок, що свідок виступає у кримінальному провадженні основним та особливим учасником, а також являється ключовим джерелом інформації на якій базується кримінальне провадження. Однак, про свідка можна також казати, що він є найбільш уразливою фігурою у кримінальному провадженні, адже по відношенню до нього можуть бути використані небезпечні методи, як наприклад, погрози, шантаж, заходи фізичного та психічного впливу. Такі методи використовують, як правило, для того, щоб не допустити надання правдивих показань під час здійснення кримінального провадження. Тому я вважаю, що варто створити надійну та цілісну систему механізмів процесуальної підтримки та захисту прав і свобод свідків для того, щоб посилити правові позиції такої особи у кримінальному провадженні.

Список використаної літератури

1. Кучинська О. П. Процесуальний статус свідків: деякі особливості за новим КПК України. *Юридичний часопис Національної академії*

внутрішніх справ. 2013. № 1. С. 295–300. URL: <http://elar.naiu.kiev.ua/bitstream/123456789/4688/1/52.pdf> (дата звернення: 26.03.2021).

2. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13.04.2012 № 4651-VI. Відомості Верховної Ради України. 2013, № 9-10, № 11-12, № 13, ст.88. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text> (дата звернення: 26.03.2021).

3. Слінько, С. В. Процесуальний статус свідка у кримінальному процесі *Форум права*. 2012. № 1. С. 878–882. Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/FP/2012-1/12scvckr.pdf> (дата звернення: 26.03.2021).

4. Кримінальний кодекс України : Закон України від 05.04.2001 № 2341-III. Відомості Верховної Ради України. 2001, № 25-26, ст.131. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14> (дата звернення: 26.03.2021).

5. Плева К. Правовий статус свідків за новим Кримінальним процесуальним кодексом України. *Юридичний вісник*. 2014. С. 142-146. URL: http://www.yurvisnyk.in.ua/v6_2014/26.pdf (дата звернення: 26.03.2021).

6. Стахівський С. М. Кримінальні процесуальні засоби доказування. Дис. док. юрид. наук : 12.00.09. Київ, 2005. 401 с.